

Semioză, cunoaștere și creativitate la C.S. Peirce

Article history:

Received: 30.04.2026

Revised: 10.05.2026

Accepted: 11.05.2026

Available online: 01.07.2026

Cristian PAȘCALĂU

Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca

babelrealm@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0005-7708-266X>

<https://doi.org/10.56177/eon.7.2.2026.art.3>

Title: "Semeiosis, Knowledge and Creativity in C.S. Peirce"

Abstract: Continuing the previous essay, we focus, synthetically and in an organizing manner, on C.S. Peirce's semiotic-pragmatic conception, with partial recourse to an exegetical line of thought, in order to discern the explanatory values of unlimited semiosis in the problem of knowledge and cultural creativity. Briefly, we discuss the tripartite classification of signs, emphasizing the role of the symbol in the project of constructing the self, which gives us the opportunity to explore an existentialist vein in the Peircean line of thought. The scope of Peirce's semiotic conception experiences numerous openings, from the theory of simulacra to assumptions related to the emergence of creativity and the Christian Trinity.

Keywords: sign, semeiosis, object, knowledge, creativity, intuition, symbol.

REZUMAT: În continuarea eseului anterior, focalizăm, sintetic și ordonator, concepția semiotic-pragmatică a lui C.S. Peirce, cu recurs parțial la o linie exegetică de gândire, spre a decela valențele explicative ale semiozei nelimitate în problema cunoașterii și a creativității culturale. Succint, discutăm clasificarea tripartită a semnelor, cu accent pe rolul simbolului în proiectul de construcție a ființei, ceea ce ne oferă posibilitatea explorării unui filon existențialist în linia de gândire peirceană. Câmpul de aplicare a concepției semiotice a lui Peirce cunoaște numeroase deschideri, de la teoria simulacrelor la asumptii legate de emergența creativității și Trinitatea creștină.

CUVINTE-CHEIE: semn, semioză, obiect, cunoaștere, creativitate, intuiție, simbol.

Multiversul semiotic

Ca preambul teoretic, notăm că, pentru Peirce, logica, „doctrina cvasinecesară sau formală a semnelor” (1990, 268), se constituie triadic, dezvoltând următoarele ramuri: a) gramatica speculativă (care se ocupă de studiul semnificației, al elementelor semnificaționale și al combinației acestora, încercând să răspundă la întrebări de tipul: cum pot fi semnele semnificative, ce tipuri de semne există, cum se combină ele, cum pot unele semne să încorporeze sau să fie încorporate de/în alte semne); b) logica propriu-zisă (studiază condițiile de adevăr ale reprezentărilor, clasificate de către Peirce în trei modalități: inferența abductivă = ghicirea, intuirea, oferirea unei inferențe pentru o ipoteză explicativă, deducția, inducția); c) retorica speculativă sau metodeutică, ceea ce Charles Morris (1938, 29) numea pragmatică (investigând condițiile de determinare a interpretării, teoria utilizării efective a semnelor în interacțiunea socială) [a se vedea, în acest sens, Peirce (1990, 270), Moeschler și Reboul (1999, 30 și 469), Dragoș (2000, 19-92), Vlad (2000, 19-42) și Vilcu (2016, 105-108)].

Conform filosofului american, particularitatea fundamentală a spiritului uman rezidă în orientarea intențională spre viitor, grație reprezentărilor simbolice și relațiilor cu caracter de legitate semiotică prin care mintea concepe realitatea. Pe cale de consecință, această orientare se înscrie în asumptiile faillibilismului, negând ființei umane primatul unei cunoașteri absolute, totale și infailibile. Subiectul cunoscător își construiește multiversul mental prin interpretare, care se dovedește, *ipso facto*, un proces imperfect și, de aceea, continuu reluat în tentativa de sistematizare a cunoașterii. Dacă, în concepție structuralistă, prin intermediul semnelor lingvistice, delimitate în spațiu și desfășurate în timp ca amprente materiale ale conținuturilor de conștiință, ființa umană își precizează cunoașterea sub forma unor „prefabricate” conceptuale, Peirce susține că subiectul cunoscător actualizează un mediu semiotic în care se formează și prin care încearcă să acceadă la esența lucrurilor. Ca subiect faillibil, el rămâne însă cantonat în semioza nelimitată, fără să poată ajunge la cunoașterea lucrului în sine, fenomen semnalat și tratat axiomatic în filosofia kantiană (Kant 1998, 37; Vilcu 2019, 230).

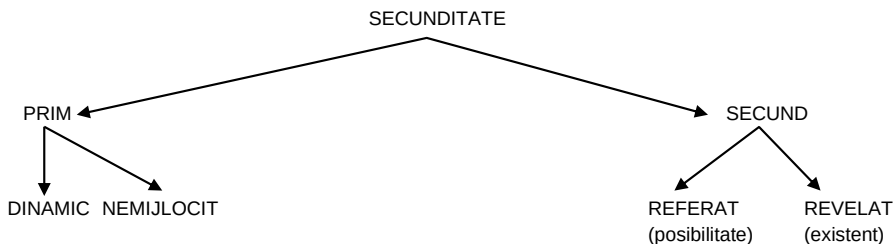
Or, depășirea acestui impas cognitiv-experiențial, considerat de Peirce decisiv și inerent modului specific de concepere și înțelegere a ceea ce omul numește realitate, se repercutează simultan, pe dimensiuni vectoriale de factură logică și experiențială, în trei universuri semiotice: a) universul primar al obiectelor supuse unei contemplări senzoriale pasive, generând un fel de rezonanță în conștiință a calității acestora; b) universul secundar al obiectelor în raport cu care se nasc reacții senzoriale sau, cum afirmă filosoful american, o anume „experiență (calitativă) a efortului” de înțelegere a conexiunilor dintre ele; c) universul terțiar al obiectelor-semne, al medierii intelectual-răționale și al instituirii unor legături preponderent legic-simbolice între obiecte și semne grație intențiilor interpretative, proces care desăvârșește sistematizarea pe niveluri logice a cunoașterii prin semne, întrucât ține seama atât de primele două universuri semiotice conjugate, cât și de o multiplicitate de perspective care desenează unghiul contextului cognitiv și comunicativ global.

Se pune întrebarea dacă acest multivers obiectual semiotic poate fi corelat cu triada ilustrată de categoriile cenopitagoreice: Primeitate, Secunditate, Treitate (pentru o privire sintetică, a se vedea Vilcu 2016, 108-115 și Vilcu 2019, 226-233). Răspunsul este unul afirmativ, întrucât exemplele pe care le oferă Peirce întăresc stabilirea unei atari conexiuni.

PRIMEITATE	SECUNDITATE	TREITATE
„Modul de a fi a ceea ce este așa cum este, în mod pozitiv și fără referire la nimic altceva” → monadic (Peirce 1990, 229)	„Modul de a fi a ceea ce este așa cum este în raport cu un secund, dar fără referire la vreun terț” → diadic (Peirce 1990, 229)	„Modul de a fi a ceea ce este așa cum este prin faptul că pune în relație reciprocă un secund și un terț” → triadic (Peirce 1990, 229)
Calități ale simțirii; simple posibilități pozitive de materializare a unor obiecte (Peirce 1990, 229)	Experiența efortului, disociat de ideea unui scop (Peirce 1990, 230), ce presupune opoziție (acțiune și reacțiune)	Interpretarea la nivel mental tradusă în simboluri sau legi care funcționează ca umbrelă conceptuală
Prim Ex. 1: duritatea granitului ca simplă posibilitate pozitivă a unui corp fizic Ex. 2: senzația de liniște experimentată într-o călătorie cu balonul Ex. 3: ideea clipei prezente ca punct în timp în care nu poate avea loc niciun gând	Prim + Secund Ex. 1: căderea unei bucăți de granit de pe munte, ca relație brută între bucata de rocă și pământ Ex. 2: tulburarea liniștii printr-un zgomot brusc al unei mașini cu aburi Ex. 3: acțiunea clipei antecedente (antecedentul) asupra celei succedente (consecventul)	Prim + Secund + Terț Ex. 1: legea gravitației, factorul mental prin care este explicată căderea bucății de rocă Ex. 2: explicația propagării undelor sonore, pentru justificarea stărilor anterioare Ex. 3: cauzalitatea temporală, care nu ține atât de domeniul fizic, cât de lumea ideilor
Primeitate (simțire pasivă, contemplare pură)	Secunditate autentică (acțiunea brută a unui lucru asupra altui lucru)	Treitate autentică (relația dintre semn, obiectul său și gândul interpretant)
	Secunditatea degenerată implică acțiune fără reacțiune, de ex., relația de identitate sau de similaritate întemeiată pe Primeitate: acțiunea antecedentului asupra consecventului (Peirce 1990, 231- 232)	Treitatea degenerată implică o conexiune prin mediere forțată: în „A dă pe B lui C”, dacă A îl abandonează pe B, iar C îl culege apoi pe B, Treitatea este atașată din exterior celor două Secundități (Peirce 1990, 235)

Sistemul interrelațiilor dintre categoriile existențiale și diversitatea obiectelor semiotice este complicat prin însăși complexitatea gândirii, pentru a cărei funcționări optime sunt necesare semnele cu obiectele lor corelate ca fundament. Este dificil să decelăm Primeitatea și Secunditatea de Treitate, cea din urmă constituind universul ideilor. Dacă ne raportăm, de exemplu, doar la problema Secundității, constatăm că seria de obiecte semiotice puse în conexiune ține de două dimensiuni, una a efectivității, iar cealaltă a posibilității, producând o scindare atât

la obiectele primare (dinamice, nemijlocite), cât și la cele secundare (referenți posibili vs revelate), conform schemei de mai jos (v. și Vilcu 2016, 117 pentru dedublarea obiectului).

Semioza se desfășoară sub unghiul unei cauzalități a ideilor generate în experiență, fiind o procesualitate de subiectivități (Vilcu 2016, 116). O idee duce la alta, un semn naște alt semn, realitatea brută determină necesitatea unei legiferări mentale a faptelor, a obiectelor, a calităților. Treitatea este un univers generat de necesitatea acestei legiferări, chiar dacă Peirce postulează alte două universuri în care conexiunea mentală lipsește. Semnele au rolul de a eficientiza, pentru profitul cunoașterii, relații altminteri ineficiente (Peirce 1990, 237). Ajungem la plus-cunoaștere prin aplicarea semnelor. Iar semnul mediază între propriul obiect și gândul interpretant generat, prin similaritate sau corespondență. Relația dintre semn și obiect va fi similară relației generate între interpretant și obiectul primului semn, pentru care interpretantul constituie o explicație suplimentară. Spre exemplificare, tema discuției pe un forum este obiectul nemijlocit, obiectul care generează și care determină discuția ca element preliminar. Pe parcursul discuției, tema devine obiect dinamic sau, mai exact, un conglomerat sau o multitudine de obiecte dinamice. Diversele opinii, interpretări, extrapolări etc. pe marginea temei sunt reprezentamene și/sau interpretanți, care se pot multiplica, virtualmente, la infinit.

Clasificarea semnelor

Tocmai acest proces de cunoaștere, mereu reluat și permanent sistematizat, îl determină pe Peirce să avanseze o clasificare progresiv complexă a (1) „obiectelor” din afara conștiinței care sunt transformate în obiecte semiotice, (2) a tipurilor de semne, (3) a legăturilor dintre semne și obiectele care le determină, (4) a diversității acțiunilor și a semnelor interpretative care dau consistență (i) obiectelor semiotice și (ii) semnelor ca atare și care sunt determinate, pe de altă parte, de legătura dintre semne și obiecte sau pur și simplu de semnele ca atare. Ca o paranteză, se impune menținerea că obiectul semiotic nu se rezumă exclusiv la entități fizice singulare, perceptibile senzorial, precum o piatră, o bucată de lemn, o masă, o statuie etc., nici la entități psihice singulare, precum bunătatea, înțelepciunea etc., nici măcar la entități fizice sau psihice imposibile, ci reprezintă absolut orice element sau fenomen despre care se poate vorbi, orice concept pe baza căruia se poate construi un discurs (un sistem semiotic); un obiect semiotic este vehiculabil mental tocmai în virtutea faptului că el este deja un fundament al semnului, constituind o bază prin care se generează reprezentamenul; desigur, există reprezentamene/semne propriu-zise fără un obiect care să le determine, la fel cum există reprezentamene în lipsa unor interpretanți.

Referindu-ne succint la clasificările operate de Peirce, identificăm trei categorii mari de semne, la rândul lor subclasificabile sau integrabile în entități mai complexe: qualisemnele, sinsemnele, legisemnele – după cum se înfățișează semnul ca atare; iconii, indicii, simbolurile – după relația dintre semn și obiect; remele, dicisemnele, raționamentele – după felul cum interpretantul „observă”, „înțelege” și „sistematizează” legătura dintre semn și obiect (Peirce 1990: 268-330). În cadrul trihotomiilor semnifice propuse, Peirce acordă o importanță capitală aceleia stabilite după modul cum semnul se raportează la obiectul său: iconic, indicial și simbolic. Iconul se aseamănă cu obiectul: o fotografie a mâinii este un icon, o hartă este un icon, o interjecție este un icon verbal, metafora este o figură iconică. Indexul este un semn a cărui existență se află în conexiune proximală (vecinătate spațială sau temporală, relație cauză-efect etc.) cu obiectul în cauză. Fumul este index pentru foc, strănutul pentru răceală, metonimia ori sinecdoca sunt figuri indiciale.

Simbolul este un semn a cărui conexiune cu obiectul rezidă într-o problemă de convenție, de înțelegere mutuală sau de legitate/regulă. El comunică numai ceea ce oamenii au stabilit că reprezintă. Crucea roșie este un simbol, numerele sunt simboluri, cuvintele sunt simboluri. Majoritatea covârșitoare a semnelor sunt, pentru Peirce, simboluri, într-un raport invers proporțional, cantitativ și calitativ, față de stratul simbolurilor în arhitectura

semnologică a lui Ferdinand de Saussure (1998, 87 și 91). În semiotica peirceană, valențele existențialiste ale simbolului („un reprezentamen al cărui caracter reprezentativ constă tocmai în aceea că este o regulă care își va determina interpretantul (...) o lege sau o regularitate a viitorului nedefinit” – Peirce 1990, 299-300) asumă o aliniere convențională. Inclusiv prin raportare etimologică („Grecii foloseau însă foarte des «a arunca împreună» pentru a semnifica încheierea unui contract sau convenții, astfel încât găsim termenul simbol de timpuriu și des folosit pentru a semnifica o convenție sau contract” – *Ibidem*, 302), simbolul capătă valoare tranzacțională între subiecții cunoscători, fiind susceptibil, pe de o parte, de dezvoltări asociative sau, pe de altă parte, de schimbare a valorii în timp: „Cuvinte precum *forță*, *lege*, *bogăție*, *căsătorie* au pentru noi semnificații foarte diferite de cele pe care le-au avut pentru străbunii noștri barbari. Simbolul îi poate spune omului, împreună cu sfinxul lui Emerson: «Ochiului tău îi sînt lumină»”. (*Ibidem*, 304)

După cum se poate observa, importanța covârșitoare a simbolurilor, așa cum poate fi degajată din concepția lui Peirce (a se vedea, în acest sens, Vilcu 2019, 227), atestă pregnant caracterul convențional al limbajului și, implicit, al culturii. Cum poate fi explicată, din acest unghi și sub acest raport, creativitatea lingvistică și culturală? Răspunsul la această întrebare, neputând fi unul tranșant, presupune raportarea semiozei nelimitate, implicit a simbolurilor ca semne prioritare la problema cunoașterii. Simbolul, dincolo de aspectul său convențional, dobândește valențe mult mai profunde, care prezidează însăși construcția ființei interioare a ființei umane, orientată spre viitor și manifestându-se ca proiect, ca procesualitate finalistă.

Problema cunoașterii și a creativității

În linia teoretică inaugurată de Peirce, o serie de studii menite să circumscrie fenomenul postmodernismului în artă, societate și gândire au dezbătut aporia semiotizării realității. Jean Baudrillard vorbește de simulacre în calitate de reprezentări iconice încărcate cu semnificații „alterate” în raport cu originalul (Baudrillard 1983, 128; Baudrillard 1994). Gilles Lipovetsky afirmă că lumea este un ecran global, pe care sunt reproiectate imagini agresiv simbolice, insistent mediatizate și care modifică substanțial conținutul percepțiilor conștientului colectiv (Lipovetsky, Seroy 2007). Peirce însuși afirmă că iconii sunt primele dovezi ale existenței ideilor și că, la un anumit nivel de percepție, întregul univers este „împregnat” de semne. Faptul că ideile pot fi „prinse din zbor” înseamnă că ele „circulă” într-un bazin de informație, într-un mediu comunicațional specific relaționării interpersonale. Peirce discută, în subtext, capacitatea oricărui spirit de a reacționa față de idei, de a le înțelege și de a le asuma prin complementaritate sau de a le înlocui prin antinomie. Existența noastră spirituală printre semne, în speță simboluri, în toată vasta și profunda ei gamă de forme de manifestare, este determinată permanent de câmpul informațional în care suntem cuprinși, de cantitatea și de calitatea bazinului de cunoaștere logic sistematizată. Nu altfel se desfășoară fenomenul de modelare spirituală sau de educație, tributar aceluiași amprente cognitiv-comunicaționale. Cultura însăși, privită global, se dovedește un efort constant de reconstrucție și problematizare.

Sub unghiul unei atari consistențe semiotice, acțiunea socială se întemeiază pe forța convingătoare a ideilor. Individul are o contribuție specifică în societate prin acțiunile sale. Influențarea persoanei prin convingere (interferență noțională în domeniul formativ al spiritului) subordonează semnificația, ca rezultat al semiozei nelimitate, unui proiect de ființă, în sens existențialist, precum susțin, pe linie filosofică, Martin Heidegger (2012) sau José Ortega y Gasset (1971, între altele; pentru conexiunile cu lingvistica, trimitem la Martínez del Castillo 2011 și Idem 2014). La nivel spiritual, ființa umană nu este o entitate strict delimitată între granițe fixe. Dimpotrivă, ea se constituie ca procesualitate virtuală, în consonanță și în interferență cu ideile, convingerile și manifestările altor ființe umane, în parametrii alterității. Or, tocmai acest caracter proteic înseamnă un ritm specific de dezvoltare a cunoașterii, tradus în captarea senzațiilor și prelucrarea materialului furnizat de acestea, în manifestarea efortului de a înțelege natura lucrurilor prin diverse asociații de factură intuitivă și logică (prin deucție și mai ales abducție – Vilcu 2016, 64), ale căror articulații și regularități implică necesarmente producția de semne și situarea globală a ființei în fluxul unei sistematizări cognitive mereu reluate. Ființa însăși este un semn (Merrel 1997, 52-68), în măsura în care sinele constituie obiect de raportare introspectivă. Dacă intuiția este definită de Croce drept „unitatea nediferențiată a percepției realului și a simplei imagini a posibilului” (1971, 78), atunci faptul că subiecții cunoscători pornesc, în călătoria lor cognitivă, de la intuiție semnifică tocmai emergența creativității, cu modelarea ființei prin proiectare matricială a sintezei dintre germenii abstracțiunii și seva concreteței. În esență, concepția lui Peirce revelează o punte de comunicare între idee și acțiune, între orizontul contemplativ al gândirii și cel al devenirii prin efort. El utilizează „grafice existențiale” pentru a capta forța simbolizării în gândirea umană. În sistemul matematic de discurs, aceste diagrame au găsit aplicații pentru interpretarea iluziilor vizuale, ținându-se

cont de premisa că adecvarea lor este una intrinsecă și găsindu-se, în acest mod, calea raportării categoriilor cenopitagoreice la obiecte matematice ideale (O'Halloran 2005, 130).

În aceeași ordine de idei, creativitatea lingvistică a copiilor trebuie înțeleasă drept fenomen emergent și simbiotic, care presupune permanent crearea de structuri noi, adică de forme și conținuturi noi. Percepția și intuițiile copiilor reprezintă evenimente de conștiință globală, focalizată înspre toate problemele posibile, constituind o veritabilă matcă a creativității. La copii, intuiția este vectorul primordial de manifestare și extrapolare a creativității. Vorbim însă de o intuiție disociată: una holistică, de percepție și asignare a sensului lumii, respectiv una poetică, *in nuce*. Jocul dezvoltă substanțial creativitatea, prin caracterul său gratuit și prin libertatea pe care o implică, în măsura în care, de obicei, copiii nu țin seama de un set de reguli precis determinat, ci creează mereu noi reguli, în fiecare situație ludică pe care o experimentează. Copiii au o creativitate puternică, dar care nu este canalizată spre un anumit punct de forță, ci în toate direcțiile posibile. Intuiția copilului este ranforsată de curiozitatea sa nelimitată pentru toate aspectele existenței. Copiii își pun întrebări mult mai mult decât adulții. Ei caută să pună probleme cât mai dificile, chiar imposibil de soluționat. Acest fapt se explică prin interesul lor crescut pentru problematizarea intuitivă decât pentru soluționare de probleme. De altfel, se știe că o problemă ușor rezolvabilă este o similproblemă. Un exemplu de punere de probleme este vorbitul pe limba pășărească. Această limbă, cu infinite dialecte posibile, constituie un important aspect al creativității copiilor. Ea funcționează ca un fel de cod extradiomatic, un tip de limbaj universal adaptat înclinației spre enigme care dovedește că, încă de la început, copiii au soluții, cărora trebuie să le dea o formă nouă, nemaiîntâlnită în vorbirea adulților.

Creativitatea lingvistică este transpusă cultural în forme poetice precum caligramele, care ilustrează magistral iconicitatea, indicialitatea și caracterul simbolic al intuiției-expresie. Condrea (2006, 96-100) analizează două poeme ale lui Guillaume Apollinaire (*Cravata, Orologiul*) și unul al lui Nicolae Dabija (*Clepsidra*), evidențiind, prin prisma concepției peirceiene, dimensiunea pronunțat iconică, dar și „densitatea semantică” prin care corespondența dintre fond și formă conferă lecturii multiplicitate de sensuri și potențează expresivitatea în direcția unui lirism transgresiv-integrator. Poezia concretă mizează pe aceeași simultaneitate imprescriptibilă dintre iconi, indecși și simboluri din a cărei tramă conținutul și expresia interferează constant. În aceeași zonă de interconexiuni iconice, indiciale și simbolice, se situează problemele de enigmistică, atât cele cu suport vizual (chiar auditiv sau motrice, în câmpul posibilităților deschise de spații virtuale precum blogurile sau rețelele sociale, unde proiectarea de conținuturi multimodale este, actualmente, un fapt de notorietate), cât și cele bazate doar pe înșiruire de simboluri alfanumerice.

Aplicarea triadei categoriale a lui Peirce la înțelegerea naturii divine (Robinson 2010) implică un parcurs interdisciplinar, în care biosemiotica și teleosemantica, paleontologia și cosmologia, psihologia și antropologia, religia și metafizica se întâlnesc spre a furniza temeiuri explicative de amploare. Doctrina creștină a Trinității este explicată semiotic prin epitoma Primeității (Dumnezeu-Tatăl), a Secundității (Fiul) și a Treității (Sfântul Duh), cu dezvoltări și interpretări ale contradicțiilor și ale interconexiunilor care modelează societatea umană. Energiile necreate (81-83) sau epifania Întrupării (113-127), de exemplu, își găsesc fundament solid pe linia argumentării, fixând, totodată, prin repercutare, concepția semiotică peirceană cu hieratică osmoză de filosofie întemeietoare.

În marginea tuturor considerațiilor de până acum, este crucial de semnalat că doctrina semiotică peirceană reprezintă o adevărată provocare pentru teoria cunoașterii. Cunoașterea înseamnă a pleca într-o călătorie dintr-un punct A și a-l vedea pe A pentru prima dată într-un punct B, înțelegându-l pe A altfel, B devenind o problemă, o direcție deschisă pentru o nouă călătorie. Iar această dinamică este permanent susceptibilă de expansiune. O idee dobândită din exterior își va dovedi adevăratul efect în cunoaștere în timp. Adevăratul output al unui input nu poate fi calculat doar contabilizând efectele și rolul factorilor de mediu, competența individului și efortul depus, deoarece o substanță conceptuală dobândită rămâne o problemă deschisă. O substanță conceptuală, indiferent cum este ea dobândită, este un input cu mai multe outputuri, ceea ce înseamnă că dezvoltarea (extinderea) cunoașterii este o problemă cu soluție mereu incompletă, atât timp cât este guvernat de o procesualitate morfodinamică. Funcțiile mentale operează limitat asupra substratului, întrucât nu pot controla întreaga dinamică a cunoașterii. Printr-o analogie trivializantă, este ca și cum am turna pe o suprafață dată o cantitate de zahăr despre care știm toate caracteristicile, fără a fi capabili să putem controla total, calcula sau intui forma pe care acea cantitate o va lua. „Sistemul cunoașterii tinde să se autoregleze în funcție de neîncetata bătaie a inputurilor. Outputurile cognitive devin inputuri care vor consolida, altera sau înlocui vechile inputuri ce au dus la crearea lor” (Herțeg 2012, 222-223). În acest proces se nasc, mai ales, conținuturi, obiecte și intuiții noi. Minteă umană păstrează impresii, semnificate și idei într-un cadru activ problematizator pentru a-și forma o anumită perspectivă asupra lucrurilor, pentru a interacționa, pentru a soluționa probleme. „Sistemul cunoașterii unui individ

are un substrat (acumulări de substanțe conceptuale). Inputul real (revelator) este o substanță, un conținut care modifică substratul, dar reconfigurarea se produce în timp" (*Ibidem*, 226). Chiar dacă am avea toate datele și caracteristicile substratului cunoașterii înainte de stimulul-input, alături de parametrii inputului, tot nu am putea calcula rezultatul configurării. Stimulul real, total în cunoaștere nu este cel ignorat sau cel care trimite la o problemă deja soluționată, ci acela care afectează substratul, în sensul reconfigurării acestuia, prin punerea în valoare a unei creativități latente.

Așa cum am evidențiat și în eseul anterior, potențialul semnelor este o construcție fractală, în măsura în care un ansamblu de conținuturi inedite sunt create având la bază aceeași funcție de formare. Rezultă un proces continuu productiv, o natură activă neîncetată, deoarece limitele procesualității semiotice nu par a fi tangibile, fapt demonstrat de nesfârșitele deschideri ale gândirii operate de filosofi sau artiști. Dacă perspectiva peirceană asupra cunoașterii umane este una de scepticism mai mult sau mai puțin temperat, încrederea filosofului american în îmbunătățirea viitorului prin acțiune și responsabilizare socială oferă valențe activ problematizante în direcția semiozei nelimitate, a Treității ca univers ideatic legiferant, a simbolurilor ca entități ce reflectă totul conceptual în „emanații” ce par fapte colaterale, neglijabile în raport cu efortul nucleic al cunoașterii. Însă tocmai aceste emanații modelează creativ substratul cognitiv, reprezentând nu o simplă contemplare inertială, ci construcția personalității și a fizionomiei unei întregi societăți, printr-o orientare axiologică și o ancorare în straturile adânci ale realității. Concepția lui Peirce este ranforsată de o raportare permanentă la dimensiunea socială și a responsabilității individului în societate, pe linie sartriană, în lumina căreia autorul își desăvârșește întreaga demonstrație. În fond, puterea exemplului a constituit întotdeauna un reper *sine qua non* în studiile lui Peirce, iar modelarea interdisciplinară (filosofie, matematică, logică etc.) nu face decât să ofere un spațiu ideatic unificat al semioticii ca sinteză de cunoaștere, creativitate, afectivitate și credință. În simbolizare, ultimul „stadiu” al semiotizării realității, ființa își atinge, printr-o armonizare a sinelui cu substanțele altor moduri de a fi, potențialul creator. Treitatea, identificată de autor ca treaptă ultimă a „devenirii întru ființă”, menține subiectul cunoscător pe calea creativității originare, conferindu-i o existență împlinită în orizontul cunoașterii și al credinței, dar și al acțiunii și responsabilității sociale, al gândirii critice și al conștientizării propriei valori în conexiune cu valoarea fiecărui semen, a fiecărui mod de a fi și a Creatorului suprem.

În chip de concluzie, reluăm ideea că proiectul metafizic peircean poartă germenii semiozei infinite, turnate în cadrele unor dezbateri existențialiste de fundal. În concepția filosofului american, gândirea/cunoașterea întemeiază raporturi semiotice grefate pe o schemă actanțială triadică: reprezentamen, obiect, interpretant. Multiversul obiectelor semiotice corespunde celor trei categorii existențiale esențiale: Primeitate, Secunditate, Treitate. Semnele pot fi clasificate, în virtutea obiectului lor și a funcționării lor în conexiune cu interpretanții, prin raportarea semnului la el însuși [*qualisemne* (calități, posibilități), *sinsemne* (fapte ca atare), *legisemne* (norme, legități)], prin raportarea semnului la obiect [în virtutea analogiei (*iconi*), în virtutea conexiunii factuale (*indici*), în virtutea tradiției interpretative sau a referinței convenționale (*simboluri*)], respectiv prin raportarea semnului la obiect astfel încât să genereze un interpretant [constituind termeni în raport de calitate (*reme*), constituind propoziții descriptive în raport de fapt ca a atare (*dicisemne*) sau constituind argumente în raport de lege sau convenție (*raționamente*)]. Aplicațiile concepției semiotice peirceiene sunt diverse, acoperind un spectru larg de domenii și discipline, relevând, totodată, fertilitatea gândirii într-o epocă de efervescentă creatoare, cea a începutului de secol XX.

References:

- Baudrillard, Jean. 1983. „The Ecstasy of Communication”. În Hall Foster (ed.), *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*. Bay Press, 126-134.
- Baudrillard, Jean. 1994. *Simulacra and Simulation*. Traducere de Sheila Glaser, University of Michigan Press.
- Croce, Benedetto. 1971. *Estetica privită ca știință a expresiei și lingvistică generală*. Traducere de Dumitru Trancă. Univers.
- Dragoș, Elena. 2000. *Introducere în pragmatică*. Casa Cărții de Știință.
- Heidegger, Martin. 2012. *Ființă și timp*. Traducere de Gabriel Liceanu și Cătălin Cioabă. Humanitas.
- Herțeg, Bogdan. 2012. *Avangarda filosofiei limbajului: cunoașterea și limbajul poetic*. Efes.
- Kant, Immanuel. 1998. *Critica rațiunii pure*. Traducere de Nicolae Bagdasar și Elena Moisuc. Iri.
- Lipovetsky, Gilles și Jean Seroy Jean. 2007. *L'écran global: Culture-médias et cinema à l'âge hypermoderne*. Seuil.
- Martinez del Castillo, Jesús Gerardo. 2011. *Lingvistica rostirii: logოსul semantic și logოსul apofantic*. Traducere de Cristian Pașcălu. Argonaut & Scriptor.

- Martínez del Castillo, Jesús Gerardo. 2014. *Semnificat și cunoaștere: semnificația adjectivelor subiective*. Traducere de Andreea-Nora Pop. Deauno.Com.
- Merrell, Floyd. 1997. *Peirce, Signs and Meaning*. Toronto University Press.
- Moeschler, Jacques și Anne Reboul. 1999. *Dicționar enciclopedic de pragmatică*. Traducere de Elena Dragoș et alii. Echinox.
- Morris, Charles. 1938. *Foundations of the Theory of Signs*. University of Chicago Press.
- O'Halloran, Kay L. 2005. *Mathematical Discourse. Language, Symbolism and Visual Images*. Continuum.
- Ortega y Gasset, Jose. 1971. *Historia como sistema*. Austral.
- Peirce, Charles Sanders. 1990. *Semnificație și acțiune*. Traducere de Delia Marga. Humanitas.
- Robinson, Andrew. 2010. *God and the World of Signs: Trinity, Evolution and the Metaphysical Semiotics of C.S. Peirce*. Brill Academic Pub.
- Saussure, Ferdinand de. 1998. *Curs de lingvistică generală*. Traducere de Irena Izverna Tarabac. Polirom.
- Vîlcu, Dumitru Cornel. 2016. *Orsay (timp dormea ascuns sub timp)*. Argonaut & Scriptor.
- Vîlcu, Dumitru Cornel. 2019. *De la Husserl la Coșeriu [Integralism și fenomenologie, vol. 2]*. Presa Univesitară Clujeană & Scriptor.
- Vlad, Carmen. 2000. *Textul-aisberg: elemente de teorie și analiză*. Casa Cărții de Știință.

BIONOTE:

Cristian PAȘCALĂU is a lecturer dr. at the Department of Romanian Language, Romanian Culture and Civilization, and General Linguistics, Faculty of Letters, University of Babeș-Bolyai. He published several studies on cultural semiotics, the universes of discourse, prescriptive grammar of Romanian language, lexicology, and semantics. His academic interests include: linguistics and philosophy of language, cultural semiotics, lexicology, and semantics.